

نقش ژئوپارک‌ها در ملاحظات گردشگری آمایش سرزمین؛ مطالعه موردی: ایجاد ژئوپارک در استان لرستان

رضا جدیدی^۱، حسن کریم‌زادگان^۲ و نازنین بدری^۳

^۱ کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
^۲ دانشیار، گروه مدیریت محیط زیست، دانشکده محیط زیست و انرژی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
^۳ دکترا، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، تهران، ایران
 تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۱/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۱/۲۹

چکیده

گردشگری به عنوان بخشی ارزشمند و زودبازده در زمینه رهیافت اقتصادی در ملاحظات آمایش سرزمین مطرح است و با توجه به در دسترس بودن منابع در مقایسه با دیگر پروژه‌ها، خطرات و هزینه‌های کمتری در زمینه سرمایه‌گذاری دارد. آمایش سرزمین به دنبال توزیع متوازن و هماهنگ جغرافیایی فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در پهنه سرزمین نسبت به داشته‌ها، منابع طبیعی و انسانی و در نتیجه رسیدن به توسعه پایدار است. گردشگری این شایستگی را دارد که به عنوان یکی از ابعاد چندبعدی توسعه فضایی یک منطقه، در عرصه برنامه‌های توسعه‌ای آمایش سرزمین، رتبه بالایی را به خود اختصاص دهد. در دهه اخیر «ژئوپارک‌ها» به عنوان سرزمین‌های هدف زمین‌گردشگری، رویکرد اصلی توسعه در بسیاری از کشورهای پیشرفته و همچنین کشورهای به شمار می‌روند که منابع و ذخایر محدود دارند و یا از دید صنایع و تولیدات وابسته به آن ضعیف هستند. معرفی و ثبت ملی و بین‌المللی مناطق توانمند با نام «ژئوپارک» به عنوان ابتکاری نوین در زمینه توسعه گردشگری و از راهبردهای مهم برای برآورد اهدافی چون پایداری و حفاظت محیط، احیا و ثبات اقتصادی جوامع محلی (اشتغال، درآمدزایی)، ایجاد رفاه اجتماعی نسبی در روستاها و کانون‌های کوچک جمعیتی کم‌برخوردار صنعتی، معدنی و کم‌بهره از بودجه‌های نفتی است. در نوشتار پیش رو با تعیین عوامل داخلی (نقاط قوت، ضعف) و خارجی (فرصت‌ها، تهدیدها) مبتنی به روش SWOT، ژئوپارک (به شرط داشتن مولفه‌ها و ملزومات) به عنوان گزینه اولویت‌دار در توسعه گردشگری استان لرستان با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین معرفی شد. همچنین بر پایه ماتریس IE، راهبرد بهینه در زمینه ایجاد ژئوپارک در استان لرستان، راهبرد یا راهبرد تهاجمی تعیین شد. به این معنی که مقوله ژئوپارک دارای مزایای بیشماری در زمینه رونق گردشگری استان از دید اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و کالبدی دارد. استان لرستان از نقاط قوت و فرصت‌های محیطی بیشماری در زمینه راه‌اندازی ژئوپارک بهره‌مند است؛ بنابراین شایسته است که با اجرای راهبرد تهاجمی در استان از نقاط قوت داخلی در راستای بهره‌برداری بیشتر از فرصت‌های خارجی در زمینه معرفی و ایجاد ژئوپارک استفاده بهینه صورت پذیرد.

کلیدواژه‌ها: آمایش سرزمین، ژئوپارک، استان لرستان، تحلیل SWOT، گردشگری.

* نویسنده مسئول: حسن کریم‌زادگان

E-mail: Drkarimzadegan@gmail.com

۱- پیش‌نوشتار

گردشگری ابزاری مهم، کارساز، زودبازده و یکی از ابعاد چندبعدی توسعه فضایی یک منطقه است و این توانایی را دارد که در برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای جایگاه نخست را داشته باشد و توانایی گردشگری هر منطقه یکی از توانایی‌های فضای مورد بررسی در آمایش سرزمین است.

بنابر پیش‌بینی سازمان جهانی گردشگری در سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران به ۱/۵ میلیارد نفر خواهد رسید. گسترش گردشگری به عنوان یک راهبرد به منظور کاهش نبود توازن منطقه‌ای و سرزمینی در راستای تعدیل نابرابری میان روستا و مناطق محروم و شهر از دید فرصت‌ها، منابع و مزایا، ضرورتی بنیادین و پرهیزناپذیر است و باید به عنوان یکی از محورهای اساسی آمایش سرزمین مورد بررسی همه‌جانبه قرار گیرد و اجرا شود (Mills, 2002). گردشگری با فراهم کردن فرصت‌های جدید برای بسیاری از روستاها و مناطق کم‌درآمد، به جامعه روستایی حیات دوباره می‌دهد؛ موجب توسعه این نواحی می‌شود و این سکونت‌گاه‌ها را پابرجا نگه می‌دارد. با توجه به اینکه یکی از رویکردهای اصلی دولت در راستای رفع محرومیت و ایجاد محرک‌های توسعه و دست‌یابی به هدف‌های تعیین شده در سند چشم‌انداز بیست ساله کشور، بهره‌گیری از توان منطقه‌های محروم - به ویژه روستاها - در گردشگری است؛ اهمیت دادن به این مسئله در مباحث آمایش سرزمین بسیار ضروری است. گردشگری با ماهیتی چندبعدی و بسته به شرایط محیطی، انواع گوناگونی دارد (Cater, 2000). زمین‌گردشگری (Geotourism) به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های گردشگری که در سال‌های اخیر با شتاب زیادی گسترش یافته و علاقمندان زیادی را به سوی خود کشیده نیز از این اصل پیروی کرده و حتی نسبت به دیگر رشته‌های گردشگری رشد و توسعه بیشتری داشته است. ظهور زمین‌گردشگری بخشی از همگرایی گردشگری طبیعت‌محور است که بر موضوعات زمین، جغرافیا و گردشگری پایدار تأکید دارد.

زمین مهد تولد، رویش، رشد و بالندگی تمدن بشری است. تداوم زندگی بشر و همه موجودات به زمین وابسته است. زمین منشأ منابع و ذخایر طبیعی، میراث و گنجینه‌های خدادادی بی‌شماری است. آگاهی نداشتن انسان در رابطه با چگونگی استفاده از سرزمین همراه با مدیریت نادرست و بهره‌برداری غیراصولی از داشته‌های سرزمین، به کاهش بیش از حد منابع و تخریب آنها و در پایان سرزمینی با توزیع نامتوازن و ناهماهنگ جغرافیایی نسبت به قابلیت‌ها و منابع طبیعی و توان آن می‌انجامد. پیدایش مقوله آمایش سرزمین ناشی از همین نادرستی نوع استفاده از سرزمین است؛ به این معنی که زمین، آب، منابع و ذخایر طبیعی و ثروت‌های خدادادی به درستی مدیریت نمی‌شوند و بهره‌برداری از آنها خارج از پتانسیل و توان آنهاست. در اوایل قرن بیستم، بشر به این نکته اساسی پی برد که برای بهره‌برداری با صرفه اقتصادی و مستمر از سرزمین، باید روند بهره‌برداری را در چارچوب برنامه‌ریزی شده تحت عنوان « طرح مدیریت» به اجرا گذارد (مخدوم، ۱۳۹۲ به نقل از مالوترا، ۱۹۸۰). از آن زمان به تدریج این واژه بر سر زبان‌ها افتاد و طرح‌های مختلف مدیریتی در حوزه‌های مدیریت شهری، مدیریت بودجه، مدیریت کشاورزی و دامداری، شیلات، پارک داری و مدیریت توسعه در جهان پایه‌ریزی شد (مخدوم، ۱۳۹۲ به نقل از کوکر، ۱۹۸۵). آمایش سرزمین شامل سامان‌دهی و نظام بخشی به فضای طبیعی، اجتماعی و اقتصادی در سطوح ملی و منطقه‌ای است. این مقوله دانش‌بنیان، دارای رویکردی فضایی و منطقه‌ای در شناخت داشته‌ها و توانمندی‌های توسعه با توجه به قابلیت‌های محیطی سرزمین است. هدف کلی آمایش سرزمین سازماندهی فضا به منظور بهره‌وری مطلوب از سرزمین در چارچوب منافع ملی و در نتیجه گسترش پایدار و ایجاد رفاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. امروزه گردشگری به پدیده‌ای تأثیرگذار در اقتصاد جهانی تبدیل شده است (ابراهیم‌زاده و آقاسی‌زاده، ۱۳۹۰).

ژئوپارک، قلمرویی با محدوده‌های کاملاً مشخص است که دارای مساحت کافی و پهناور باشد و برای توسعه اقتصادی منطقه به کار آید. این قلمرو، دارای تعداد مشخصی از سایت‌های میراث زمین‌شناختی با اهمیت خاص علمی، زیبایی یا یگانگی است و نمایانگر یک ناحیه و تاریخ زمین‌شناختی، رویدادها یا فرایندهای آن است. این ناحیه افزون بر اهمیت زمین‌شناختی دارای ارزش فرهنگی، تاریخی، باستان‌شناسی و بوم‌شناختی نیز است. یک ژئوپارک، با ایجاد زیرساخت‌های مناسب مدیریتی اداره می‌شود و اهداف گسترده‌ای را برای توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی منطقه به کار می‌بندد.

بر خلاف انواع مناطق حفاظت شده طبیعی، ژئوپارک‌ها نه تنها ورود و حضور بازدیدکنندگان را محدود نمی‌کنند؛ بلکه برای حضور مردم طراحی شده‌اند. در ژئوپارک‌ها گردشگران برای بازدید از ژئوسایت‌ها و سایت‌های طبیعی و فرهنگی حضور دارند و این حضور موجب رونق اقتصادی پایدار جوامع محلی خواهد شد. شرط مهم موفقیت یک ژئوپارک، وجود برنامه و راهبردهای مناسب و دقیق در مدیریت ژئوپارک است؛ راهبردهایی برای حفاظت، بهره‌برداری صحیح، توانمندسازی جامعه محلی و توسعه پایدار ژئوپارک. ژئوپارک‌ها در سطح شبکه ملی، شبکه منطقه‌ای (مانند شبکه اروپایی یا شبکه آسیا-اقیانوسیه) و شبکه جهانی معرفی می‌شوند. موضوع ژئوپارک رویکرد اصلی توسعه گردشگری در بسیاری از کشورهای پیشرفته و همچنین کشورهایی است که منابع و ذخایر طبیعی محدود دارند و یا از دید صنایع و تولیدات وابسته به آن ضعیف هستند. سه اصل حفاظت و بهره‌برداری اصولی از منابع زمین، آموزش و توسعه اقتصادی پایدار که در بدنه ژئوپارک جای دارد؛ به عنوان محورهای مهم در آمایش سرزمین نیز مطرح است. گوناگونی بخشی به فعالیت‌های گردشگری در مناطق محروم و کمتر توسعه یافته می‌تواند اشتغال‌زایی، کاهش فقر و رفاه اجتماعی نسبی را در این کانون‌های کوچک جمعیتی فراهم آورد. تجدید نظر در سیاست‌های گردشگری توسط برنامه‌ریزان و تصمیم‌سازان برای رونق بخشی به مقوله گردشگری و گسیل گردشگران با اهداف و خواسته‌های گوناگون به کشور از نکات برجسته در پیوند میان آمایش سرزمین و مقوله ژئوپارک خواهد بود. تأسیس ژئوپارک، بالاترین کارایی و اثر بخشی را در زمینه اشتغال، درآمدزایی و ایجاد رفاه اجتماعی نسبی در روستاها، کانون‌های کوچک جمعیتی، شهرهای کم‌برخوردار صنعتی و معدنی و همچنین شهرهای کم بهره از بودجه‌های نفتی، دارد. معرفی یک محدوده تحت عنوان ژئوپارک، از راهبردهای مهم در راستای کاهش نبود توازن منطقه‌ای و سرزمینی و توسعه همه‌جانبه آن است و به عنوان یکی از محورهای بنیادین آمایش سرزمین در راستای تعدیل نابرابری میان روستاها، مناطق محروم و شهرها از دیدگاه فرصت‌ها، منابع و مزایا، ضرورتی بنیادین و پرهیزناپذیر است.

تعدیل بخشی به توزیع جمعیت و فعالیت متناسب با توان محیطی و منابع و ثروت‌های مختلف طبیعی و خدادادی در سطح منطقه، ارتقای جایگاه صنعت گردشگری طبیعی در اقتصاد ملی با استفاده از ظرفیت‌های طبیعی، تاریخی و میراث فرهنگی کشور، ایجاد تعادل اقتصادی در مناطق محروم و کلان شهرها، حفاظت و بهره‌برداری اصولی و بهینه از سرمایه‌ها، منابع و ثروت‌های طبیعی در مناطق کم‌درآمد و کم‌برخوردار صنعتی، توسعه زمین‌گردشگری منطقه، ایجاد اشتغال و به کارگیری مردم بومی و محلی در فعالیت‌های مختلف در محدوده ژئوپارک همگی از نتایج ایجاد ژئوپارک در یک سرزمین و سازماندهی فضا به منظور بهره‌وری مطلوب از آن سرزمین در چارچوب منافع ملی و در نتیجه توسعه پایدار و ایجاد رفاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است (شکل ۱).

بنا به نظر شبکه ژئوپارک‌های جهانی یونسکو، حتی یک محدوده برجسته از نظر میراث زمین‌شناختی جهانی و همچنین منطقه‌ای با داشتن ژئوسایت‌های منحصر به فرد نمی‌تواند به عنوان ژئوپارک معرفی و مطرح شود؛ مگر اینکه آن منطقه برنامه‌ای جامع و همه‌جانبه برای توسعه پایدار جوامع محلی منطقه میزبان داشته باشد. توسعه پایدار در ژئوپارک از راه گردشگری پایدار با پیروی از بهترین روش‌های بین‌المللی

زمین‌گردشگری، گردشگری آگاهانه و مسئولانه در طبیعت با هدف تماشا و شناخت پدیده‌ها و فرایندهای زمین‌شناختی و زمین‌ریخت‌شناسی و آموختن چگونگی شکل‌گیری و سیر تکامل آنهاست (امری کاظمی، ۱۳۸۸).

«ژئوپارک‌ها» به عنوان سرزمین‌های مورد هدف زمین‌گردشگری، قلمرویی جغرافیایی با تعداد مشخصی از ژئوسایت‌های با اهمیت زیبایی‌شناختی، علمی و یگانگی و سایت‌های تاریخی، فرهنگی، باستانی و بوم‌شناختی هستند که با داشتن ساختاری مدیریتی، حفاظتی و بهره‌برداری، سامانه‌ای جامع را برای حفاظت از میراث زمین‌شناختی و انتقال به نسل آینده به کار گرفته‌اند و عامل کلیدی مهمی در گسترش اقتصادی و دانش علوم زمین در سطح جوامع محلی هستند. معرفی و ثبت مناطق توانمند تحت عنوان «ژئوپارک» به عنوان یک راهبرد مهم به منظور کاستن از نابرابری‌های منطقه‌ای و در راستای تعدیل نابرابری میان مناطق محروم و کمتر توسعه یافته و کلان‌شهرها از دید فرصت‌ها، منابع و منافع، ضروری و پرهیزناپذیر به شمار می‌رود و می‌تواند به عنوان یکی از محورهای آمایش سرزمین مطرح و به‌طور همه‌جانبه بررسی و اجرا شود.

۲- روش مطالعه

روش پژوهش، از نوع توصیفی- کمی با ترکیبی از روش پژوهش کتابخانه‌ای و میدانی است. برای ارائه راهبردها و پیشنهادها اجرایی و کاربردی در زمینه معرفی ژئوپارک در استان لرستان، نقش ژئوپارک با توجه به ملاحظات گردشگری آمایش سرزمین در چهار بعد محیطی- طبیعی، اقتصادی، فرهنگی- اجتماعی و کالبدی- فضایی با استفاده از روش تحلیلی SWOT ارزیابی شد. برای بهره‌گیری از روش کمی SWOT از جامعه آماری ۲۸ نفر (طبق جدول مورگان) با رویکرد پرسشنامه خبرگان (متخصصان و مشاوران ژئوپارک قشم، مدیران دستگاه‌های مرتبط با موضوع پژوهش در حوزه سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری، سازمان محیط زیست، استانداری، معاونت برنامه‌ریزی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان، اداره کل زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی استان و اداره کل مراتع و جنگلداری استان) استفاده شد. پرسشنامه اولیه شامل ۵۰ پرسش در قالب ۴ جدول مجزا (بر پایه هر عامل قوت، ضعف، فرصت و تهدید) و با سه گزینه قابل پاسخگویی (موافقم- نظری ندارم- مخالفم) تنظیم شد. این پرسشنامه در راستای تأیید یا رد پرسش‌های مطرح شده، به ۱۶ نفر از خبرگان و کارشناسان مطرح در امور زمین‌گردشگری و ژئوپارک فرستاده شد. پس از تجزیه و تحلیل آماری نتایج به دست آمده (تعیین روایی هر پرسش به روش امید ریاضی یا سیگمای شمارشی)، ۵ پرسش حذف شد. پرسشنامه پایانی مشتمل بر ۴۵ سوال در قالب ۴ جدول مجزا (بر پایه هر عامل قوت، ضعف، فرصت و تهدید) و با ۵ گزینه قابل پاسخگویی بر پایه طیف لیکرت (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) تنظیم شد. این پرسشنامه میان ۲۸ نفر از خبرگان در زمینه ژئوپارک برای وزن‌دهی و الویت‌بندی اهمیت توزیع شد. همزمان با برداشت میدانی، انواع جاذبه‌های استان لرستان (زمین‌شناسی، طبیعی، تاریخی، فرهنگی و اجتماعی) سایت‌ها و پیش‌ژئوسایت‌های استان شناسایی و فهرست شد. با تلفیق نتایج حاصل از تحلیل SWOT و نتایج حاصل از پتانسیل‌یابی استان لرستان در زمینه ایجاد ژئوپارک، راهبرد و راهبرد کاربردی ارائه شد.

۳- ژئوپارک‌ها رویکردی نوین در توسعه گردشگری پایدار در ملاحظات آمایش سرزمین

طبق آخرین تعریف سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی یونسکو در سال ۲۰۱۶، ژئوپارک‌های جهانی یونسکو مناطق جغرافیایی منفرد و یکپارچه‌ای هستند که در آنها سایت‌ها و چشم‌اندازهای دارای ارزش زمین‌شناسی بین‌المللی با یک مفهوم جامع از حفاظت، آموزش و توسعه پایدار مدیریت می‌شوند. ژئوپارک جهانی یونسکو، از میراث زمین‌شناختی منطقه در پیوند با همه جنبه‌های میراث طبیعی و فرهنگی منطقه استفاده می‌کند؛ تا آگاهی و درک از مسائل کلیدی پیش روی جامعه افزایش یابد.

شبکه جدیدی به نام شبکه ژئوپارک‌های آسیا-اقیانوسیه در خلال برگزاری اولین کنفرانس منطقه‌ای در نوامبر ۲۰۰۷ در لنگکاوای مالزی بود. این پیشنهاد، در طی نشست‌های توسط شبکه جهانی ژئوپارک‌ها در سومین کنفرانس ژئوپارک‌های یونسکو در ژوهانسبورگ آلمان (Osnabruck/Germany, 2008) مورد تأیید قرار گرفت. مهم‌ترین هدف این شبکه، فراهم آوردن یک سکوی شبکه‌ای است که توانایی ارتقای راهبرد حفاظت از میراث زمین‌شناختی و تأسیس ژئوپارک در راستای توسعه ژئوپارک‌ها در منطقه آسیا-اقیانوسیه داشته باشد. در خلال سیزدهمین کنفرانس ژئوپارک‌های اروپایی (EGN, 2015) که در کشور فنلاند برگزار شد؛ پیشنهاد تبدیل موضوع ژئوپارک به یک «برنامه» رسمی یونسکو مورد بحث قرار گرفت. بر پایه این پیشنهاد، برنامه بین‌المللی علوم زمین که برنامه‌ای مشترک یونسکو و اتحادیه بین‌المللی علوم زمین (IUGS) است؛ ژئوپارک‌ها را نیز پوشش داد و نام آن به برنامه بین‌المللی ژئوپارک‌ها و علوم زمین (IGGP) تغییر یافت. در اواخر سال ۲۰۱۵، با تصویب مجمع عمومی یونسکو، برنامه ژئوپارک‌ها رسماً به عنوان یکی از برنامه‌های این سازمان اعلام شد.

۵- بحث

۵-۱. محدوده مطالعاتی

استان لرستان در جنوب باختر ایران میان ۴۶ درجه و ۵۰ تا ۵۱ درجه و ۱ دقیقه طول خاوری از نصف النهار گرینویچ و ۳۲ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۲۳ دقیقه عرض شمالی از نصف النهار گرینویچ جای دارد و میانگین ارتفاع آن بیش از ۲۲۰۰ متر از سطح دریاست. پست‌ترین نقطه استان در جنوبی‌ترین ناحیه استان با ارتفاع ۲۳۹ متر از سطح دریا و بلندترین قله آن اشترانکوه با ارتفاع ۴۰۸۰ متر از سطح دریاست که در میان رشته کوه زاگرس جای دارد. گسترده‌گی استان حدود ۲۸۳۰۶ کیلومتر مربع است که % ۱/۷ از مساحت کشور را اشغال کرده است. این استان از شمال با استان‌های مرکزی (شهرستان‌های اراک، سربندر و خمین) و همدان (شهرستان‌های نهاوند و ملایر)، از خاور با استان اصفهان (شهرستان‌های گلپایگان، فریدن و فریدون شهر)، از جنوب با استان خوزستان (شهرهای دزفول و اندیمشک) و از غرب با استان‌های ایلام (شهرستان دره شهر) و کرمانشاه (شهرستان‌های اسلام‌آباد و هرسین) هم‌جوار است.

۵-۲. جاذبه‌های گردشگری استان لرستان

استان لرستان یکی از غنی‌ترین و نیز زیباترین استان‌های کشور از دید جاذبه‌های طبیعی است. گوناگونی پدیده‌های زمین‌شناختی نیز در این استان کم‌نظیر و در برخی موارد بی‌همتاست. قرارگیری مجموعه‌ای از جاذبه‌های تاریخی، معماری، اجتماعی و فرهنگی چشمگیر در کنار جاذبه‌های طبیعی و زمین‌شناختی سبب شده است که لرستان پتانسیل مناسبی در راستای معرفی و ثبت ملی و بین‌المللی مناطق توانمند با نام «ژئوپارک» به عنوان یکی از رویکردهای نوین در گردشگری در جهان داشته باشد. با بررسی‌های میدانی مقدماتی صورت گرفته در گستره استان، جاذبه‌های این استان در جدول ۱ فهرست شده است.

۵-۳. تحلیل SWOT

تحلیل SWOT برای اولین بار در سال ۱۹۵۰ توسط دو فارغ‌التحصیل مدرسه بازرگانی هاروارد به نام‌های جورج آلبرت اسمیت و رولند کریستنسن مطرح شد. در آن زمان این تحلیل ضمن کسب موفقیت‌های روز افزون به عنوان کسب ابزار مفید مدیریتی شناخته شد. اما شاید بیشترین موفقیت مشهود این تحلیل زمانی به دست آمد که Jack Welch از جنرال الکتریک در سال ۱۹۸۰ آن برای بررسی راهبردهای GE و افزایش بهره‌وری سازمان خود استفاده کرد (Duarte et al., 2006). تحلیل SWOT یکی از ابزارهای تدوین راهبرد است؛ با استفاده از این تحلیل این امکان حاصل می‌شود که اولاً به تجزیه و تحلیل محیط‌های داخلی و خارجی پرداخته و ثانیاً تصمیمات راهبردی برگرفته شود که قوت‌های سازمان را با فرصت‌های محیطی متوازن سازد.

مراحل کار در انجام تحلیل SWOT را می‌توان به صورت زیر بر شمرد:

در پایداری محیط زیست (به کارگیری استانداردهای «گردشگری سبز») و درگیر کردن و مشارکت مردم محلی به دست می‌آید؛ احترام به روش سنتی زندگی جوامع محلی به گونه‌ای که به آنها قدرت بخشد و حقوق بشر و کرامت آنها محترم شمرده شود. بدون حمایت مردم محلی یک ژئوپارک جهانی یونسکو موفق نخواهد شد. بنابراین ژئوپارک‌ها به عنوان ابتکاری نوین در توسعه گردشگری پایدار در جهان، با هدف نهایی رسیدن به توسعه پایدار جوامع محلی (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی)، می‌توانند نقش مهم و تأثیرگذاری در راستای دستیابی به اصول و اهداف بنیادین آمایش سرزمین داشته باشند (شکل ۲).

۴- تاریخچه شکل‌گیری ژئوپارک‌ها

بنیانه اولین سمپوزیوم بین‌المللی حفاظت از میراث زمین در شهر دیزن فرانسه در سال ۱۹۹۱ فلسفه و پایه‌ای برای معرفی و راه‌اندازی ژئوپارک‌ها بود. این ابتکار در پاسخ به لزوم حفظ و افزایش اهمیت زمین‌شناسی مناطق در تاریخ زمین به وجود آمد. مناظر و ساختارهای زمین‌شناسی شاهدان اصلی تکامل سیاره زمین و عوامل توسعه پایدار آینده هستند.

از سال ۱۹۹۲، موضوع ژئوپارک‌ها در ارتباط با حفاظت از سایت‌های زمین‌شناختی مطرح شد و در سال ۱۹۹۷ در بخش علوم زمین یونسکو، برنامه‌ای با همین عنوان آغاز به کار کرد. طرح ژئوپارک‌های جهانی یونسکو در سال ۱۹۹۹ در یکصد و پنجاه و ششمین نشست کمیته یونسکو به تصویب رسید. شبکه ژئوپارک‌های اروپایی (EGN; European Geoparks Network) در سال ۲۰۰۰ با هدف حفاظت از گوناگونی زمین‌شناختی در راستای ترویج میراث زمین‌شناختی به عموم مردم و همچنین حمایت از توسعه اقتصادی پایدار از قلمروهای ژئوپارک از راه توسعه زمین‌گردشگری تأسیس شد و با چهار کشور از فرانسه، آلمان، اسپانیا و یونان کار خود را شروع کرد. هم‌اکنون ۵۸ عضو از ۲۱ کشور جهان در این شبکه عضو هستند. شبکه ژئوپارک‌های اروپایی افزون بر میراث زمین‌شناختی به عنوان عنصر بنیادین در ارتقای ژئوپارک‌ها، رویکردی جامع نیز در حمایت از میراث طبیعی و فرهنگی برگرفته‌اند.

در سال ۲۰۰۱ شبکه ژئوپارک‌های اروپا تفاهم‌نامه رسمی با بخش علوم زمین یونسکو امضا و به موجب آن یونسکو حمایت خود را از این شبکه اعلام کرد. تفاهم‌نامه بعدی با یونسکو در سال ۲۰۰۴ به امضا رسید که به موجب آن EGN مسئول اروپایی تشکیل شبکه جهانی ژئوپارک‌های ملی تحت حمایت یونسکو شد. ارتباط شبکه ژئوپارک‌های اروپایی با یونسکو پیش از پیش تقویت شد؛ به گونه‌ای که در طول اولین کنفرانس بین‌المللی ژئوپارک‌ها که در سال ۲۰۰۴ در چین برگزار شد؛ شبکه جهانی جدیدی از ژئوپارک‌ها شکل گرفت. با حمایت سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی یونسکو، ۱۷ عضو شبکه ژئوپارک‌های اروپایی و ۸ ژئوپارک از چین برای ایجاد شبکه جهانی ژئوپارک‌های ملی با نام معمول شبکه ژئوپارک‌های جهانی (GGN) با هم متحد شدند. در حال حاضر (تا پایان سال ۲۰۱۷)، ۱۲۷ ژئوپارک از ۳۵ کشور جهان، در شبکه جهانی ژئوپارک‌های یونسکو عضو هستند. هدف اصلی این شبکه نه تنها تبادل اطلاعات میان کارشناسان زیر چتر یونسکو بود؛ بلکه شناسایی و حفاظت از میراث طبیعی، زمین‌شناختی و فرهنگی منحصربه‌فرد در سراسر کره زمین در رأس برنامه‌های یونسکو قرار داشت (Eder and Patzak, 2004). در واقع یونسکو، شبکه جهانی ژئوپارک‌ها را با هدف ارتقای سرزمین‌های سراسر دنیا راه‌اندازی کرد که نمونه‌های مهم و با ارزشی از میراث زمین‌شناختی کره زمین را دربر دارند؛ تا با یک راهبرد برای توسعه اقتصادی ناحیه‌ای، به صورت یکپارچه و یک‌دست درآیند. این شبکه، سه هدف اصلی حفاظت از طبیعت سالم، ترویج علوم زمین و توسعه اقتصادی پایدار را دنبال می‌کند.

شبکه جدید ژئوپارک‌های آسیا-اقیانوسیه (APGN; Asia Pacific Geoparks Network) نیز به عنوان دومین شبکه منطقه‌ای و با تلاش مالزی شکل گرفته است. در واقع آخرین تحولات پس از تأسیس شبکه جهانی ژئوپارک‌ها، پیشنهاد برای تأسیس

حفظ سبک معماری سنتی و رعایت فرهنگ محلی و به کارگیری مصالح بومی در ساخت و سازها» با میانگین رتبه‌ای ۳/۷۱ و امتیاز وزنی ۰/۱۳ به عنوان کم‌اهمیت‌ترین نقطه قوت ژئوپارک تعیین شد.

در بررسی امتیازات مؤلفه‌های عوامل خارجی، مؤلفه «وجود گوناگونی زمین‌شناختی (ژئودایورستی) و پدیده‌های چشمگیر طبیعی در استان لرستان» با میانگین رتبه‌ای ۴/۵۲ و امتیاز وزنی ۰/۳۹۳ به عنوان مهم‌ترین فرصت موجود در استان در زمینه ایجاد ژئوپارک تعیین شد. مؤلفه «فرصت معرفی استان به عنوان یکی از مقاصد مهم گردشگری در کشور (گوناگونی بخشی به مقاصد گردشگری)» با میانگین رتبه‌ای ۴/۴۸ و امتیاز وزنی ۰/۳۷۱ به عنوان دومین فرصت در زمینه راه‌اندازی ژئوپارک در استان تعیین شد.

در برابر آن مؤلفه «وجود نهادها و انجمن‌های مردم‌نهاد در بخش گردشگری در استان» با میانگین رتبه‌ای ۳/۶۹ و امتیاز وزنی ۰/۲۹ به عنوان کم‌اهمیت‌ترین فرصت نسبت به دیگر فرصت‌های پیش روی استان در این زمینه مطرح است.

در مورد نقاط ضعف و موانع (تهدیدها)، کارشناسان و متخصصان خبره در این زمینه بر این باورند که مؤلفه «پیامدهای منفی ناشی از زمان‌بر بودن بهره‌برداری اقتصادی حاصل از فعالیت‌های ژئوپارک» با میانگین رتبه‌ای ۳/۱۱ و امتیاز وزنی ۰/۲۳۶ به عنوان مهم‌ترین نقطه ضعف ژئوپارک و مؤلفه «نبود ساختار خودگردان اقتصاد محلی و مدل اقتصادی استاندارد مشابه ژئوپارک در کشور» با میانگین رتبه‌ای ۳/۵۰ و امتیاز وزنی ۰/۲۷۶ به عنوان مهم‌ترین تهدید در زمینه ایجاد ژئوپارک تعیین شد. در برابر آن مؤلفه «الگو برداری منفی جوانان و افراد محلی از گردشگران در نتیجه ایجاد ژئوپارک در استان» با میانگین رتبه‌ای ۲/۵۷ و امتیاز وزنی ۰/۱۸ به عنوان کم‌اهمیت‌ترین نقطه ضعف ژئوپارک در استان و مؤلفه «پیامدهای زیست‌محیطی مخرب در اثر توسعه زیرساخت‌های ژئوپارک و توسعه گردشگری» با میانگین رتبه‌ای ۲/۷۱ و امتیاز وزنی ۰/۱۰ به عنوان کم‌اهمیت‌ترین تهدید در زمینه راه‌اندازی ژئوپارک در استان به شمار می‌رود. ترتیب اولویت‌بندی دیگر مؤلفه‌ها و عوامل در جدول ۴ آورده شده است:

– تطبیق و تعیین راهبردهای مؤثر در ایجاد ژئوپارک در استان لرستان: از رویارویی نقاط ضعف و قوت و همچنین فرصت‌ها و تهدیدها در جدول SWOT راهبردهای ۴ گانه تدوین شد (جدول ۵).

– طراحی ماتریس IE و انتخاب مناسب‌ترین راهبرد: برای تعیین مناسب‌ترین راهبرد در زمینه راه‌اندازی ژئوپارک در استان، نمرات حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی در ابعاد افقی و عمودی (شکل ۳) قرار گرفت (کردناچی و عادل‌آذر، ۱۳۸۸). بر این اساس راهبرد تهاجمی در راستای ایجاد ژئوپارک با توجه به ملاحظات گردشگری آمایش سرزمین در استان لرستان تعیین شد.

این راهبرد نشان از این دارد که مقوله ژئوپارک دارای مزایای بیشماری در زمینه رونق گردشگری استان از دید اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و کالبدی است. همچنین استان لرستان نیز با بررسی‌های مقدماتی انجام گرفته در زمینه جاذبه‌های طبیعی، زمین‌شناختی، فرهنگی و تاریخی پتانسیل خوبی برای معرفی چندین ژئوپارک در سطح ملی دارد. بنابراین شایسته است که با اجرای راهبرد تهاجمی در استان از نقاط قوت داخلی در راستای بهره‌برداری بیشینه از فرصت‌های خارجی در زمینه معرفی و ایجاد ژئوپارک استفاده بهینه و مفیدی صورت پذیرد. از جمله فعالیت‌های اجرایی در این راهبرد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

– انجام فعالیت‌های منسجم (کوتاه‌مدت – میان‌مدت) به منظور ثبت ملی ژئوپارک‌های پیشنهادی استان.

– انجام اقدامات راهبردی برای معرفی و ثبت بین‌المللی ژئوپارک‌های پیشنهادی استان.

– اجرای برنامه‌های فرهنگی، ترویجی – آموزشی برای ارتقای سطح آگاهی و مشارکت جامعه محلی.

– معرفی ظرفیت‌های بهره‌برداری گردشگری برای سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در محدوده ژئوپارک‌های پیشنهادی.

۱) تشکیل جلسه تجزیه تحلیل SWOT و توضیح اجمالی هدف جلسه و مراحل انجام کار.

۲) استفاده از روش توفان ذهنی برای شناسایی نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها.

۳) اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی و تهیه پرسشنامه.

۴) تشکیل ماتریس عوامل داخلی (IFE).

۵) تشکیل ماتریس عوامل خارجی (EFE).

۶) طراحی ماتریس IE و انتخاب راهبرد مناسب.

۷) ارائه راهبردها و اقدامات مورد نیاز برای انجام راهبردهای تعیین شده.

– تعیین عوامل داخلی و خارجی (IFE) و (EFE): مهم‌ترین عوامل داخلی و خارجی اثرگذار در زمینه نقش ژئوپارک در چهار بعد محیطی، اقتصادی، فرهنگی – اجتماعی و کالبدی در توسعه گردشگری استان با استفاده از روش توفان ذهنی (Brainstorming) مورد شناسایی و ارزیابی قرار گرفت و دسته‌بندی شد.

– ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی: پس از دریافت نظرات پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه، میزان اهمیت هر عامل تعیین و سپس وزن هر یک از شاخص‌های عوامل داخلی و خارجی مشخص شد (جدول‌های ۲ و ۳). سپس ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) و عوامل خارجی (EFE) ایجاد شد. در ستون اول مربوط به وزن نسبی به هر عامل ضریب وزنی میان صفر (بی‌اهمیت) تا یک (سیار مهم) با توجه به اثر محتوای آن عامل بر موفقیت راهبردی فعلی، اختصاص داده شده است. در واقع در ستون وزن نسبی میزان درصدی که – به نظر کارشناسان – هر عامل می‌تواند مؤثر در وضعیت فعلی باشد؛ لحاظ می‌شود. جمع پایانی همه عوامل یک خواهد بود. به این منظور پس از تعیین اولویت عوامل توسط کارشناسان، ستون بهنجار شد تا وزنیایی میان صفر تا یک برای هر عامل به دست آید و مجموع اوزان نیز یک شود. این ستون بر پایه روش AHP به دست آمده است.

در ستون دوم میانگین رتبه‌ای بر پایه میانگین نظرات کارشناسان و خبرگان بر پایه پاسخ‌های داده شده به پرسشنامه (طیف لیکرت)، با استفاده از نرم‌افزار SPSS به دست آمده است. ستون سوم امتیاز وزنی حاصل ضرب وزن نسبی در میانگین رتبه‌ای تعیین شده است. جمع پایانی این بخش میان صفر تا ۴ است. به نظر پژوهشگران چنانچه جمع امتیاز این مرحله بیش از ۲/۵ باشد؛ قوت‌ها بر ضعف‌ها چیرگی دارند و اگر زیر ۲/۵ باشد عکس این موضوع صادق است.

– اولویت‌بندی پایانی عوامل داخلی و خارجی: با توجه به نتایج به دست آمده از ماتریس تحلیل SWOT، اولویت‌بندی هر یک از مؤلفه‌ها با اعمال دیدگاه و نظر خبرگان مشارکت‌کننده تعیین شد. همان‌گونه که از جدول ۶ دریافت می‌شود؛ مجموع امتیاز پایانی عوامل داخلی نقش ژئوپارک در گردشگری استان در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ۳/۹۱۶ به دست آمده است که به معنای قوت عوامل داخلی در استان است. بر این اساس نتیجه می‌شود که قوت‌های پیش روی استان در زمینه ایجاد ژئوپارک بر ضعف‌ها چیرگی دارد.

مجموع امتیاز پایانی عوامل خارجی در ماتریس ارزیابی عوامل خارجی ۳/۶۷۴ به دست آمده و این امتیاز به معنای چیرگی فرصت‌ها بر تهدیدها در زمینه راه‌اندازی ژئوپارک در گردشگری استان است. همچنین مؤلفه «نقش ژئوپارک در ترویج و معرفی پتانسیل‌ها و میراث طبیعی، چشم‌اندازها و میراث زمین‌شناختی (افزایش آگاهی همگانی)» با میانگین رتبه‌ای ۴/۷۵ و امتیاز وزنی ۰/۳۷۸ به عنوان مهم‌ترین نقطه قوت در زمینه ایجاد ژئوپارک در راستای توسعه گردشگری در استان لرستان به شمار می‌رود.

مؤلفه «نقش ژئوپارک در مدیریت، حفاظت رسمی و قانونی (اصولی) از میراث زمین‌شناختی (ژئودایورستی، چشم‌اندازها) و دیگر مناطق طبیعی بدون شیوه‌نامه حفاظتی و بهره‌برداری پایدار» با میانگین رتبه‌ای ۴/۵۰ و امتیاز وزنی ۰/۳۷۵ با اختلاف بسیار جزئی دومین رتبه را در میان نقاط قوت ژئوپارک به خود اختصاص داد.

در برابر آن مؤلفه «نقش ژئوپارک در پیاده‌سازی و اجرای ساختارهای زیربنایی با

یاد شده به عنوان یکی از بندهای مورد توجه در زیرمجموعه بندهای گردشگری در اسناد بالادستی مانند طرح ملی آمایش سرزمین، برنامه‌های پنج‌ساله توسعه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و برنامه‌های عمران شهری- روستایی گنجانده شود.

– اقدام برای ثبت مناطق پیشنهادی در شبکه ملی ژئوپارک‌های کشور: با توجه به شکل‌گیری کمیته ملی ژئوپارک‌های کشور به محوریت سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی و همکاری سازمان‌های حفاظت محیط زیست، میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری و کمیسیون ملی یونسکو، پیشنهاد می‌شود مناطق مستعد زیر پس از طی کردن مراحل مقدماتی و آماده‌سازی به عنوان ژئوپارک، برای ثبت در این فهرست پیشنهاد شود. گفتنی است برای تعیین محدوده دقیق ژئوپارک‌های پیشنهادی لازم است ارزیابی دقیق و فعالیت‌های کارشناسی استاندارد توسط کارشناسان امر صورت پذیرد؛ الف) ژئوپارک پیشنهادی کوه‌دشت؛ ب) ژئوپارک پیشنهادی کبیرکوه (سیمره)؛ ج) ژئوپارک پیشنهادی اشتران کوه و گهر.

– ثبت ژئوسایت‌های موجود در محدوده ژئوپارک در فهرست میراث طبیعی ملی: با توجه به اینکه در حال حاضر قوانینی در کشور وجود ندارد که به‌طور مستقیم به حفاظت از میراث زمین‌شناختی اشاره داشته باشد؛ ثبت سایت‌ها و محوطه‌های مربوطه در فهرست‌های موجود، از جمله فهرست میراث طبیعی ملی کشور می‌تواند راهکار مناسبی باشد و سبب حفاظت قانونی از این آثار شود.

– برپایی کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی برای جوامع محلی در استان: آموزش درست به مردم محلی استان و تشریح اهمیت حفظ و حراست از طبیعت و چشم‌اندازهای زمین‌شناختی و همچنین آموزش روش‌های صحیح برخورد با گردشگران و ترغیب مردم به راه‌اندازی و تجهیز اقامتگاه‌های محلی برای ارائه خدمات به گردشگران و کسب درآمد، موجب علاقمند شدن آنها به برنامه‌های توسعه گردشگری در منطقه می‌شود و مقدمات ایجاد یک ژئوپارک را فراهم می‌کند. همان‌گونه که پیش از این گفته شد؛ بدون مشارکت جامعه محلی ژئوپارک معنا پیدا نمی‌کند.

– جذب سرمایه‌گذار برای توسعه زیرساخت‌ها: هزینه‌های مربوط به ساخت، توسعه، تجهیز و نگهداری زیرساخت‌های گردشگری معمولاً بیشترین بخش بودجه مورد نیاز برای توسعه گردشگری منطقه‌ای را به خود اختصاص می‌دهد. این هزینه برای بخش مدیریت و حاکمیت محلی سنگین و تأمین آن دشوار است. یکی از راه‌های تأمین این هزینه، جذب سرمایه‌گذاران با استفاده از تسهیلات و مشوق‌های گوناگون است. این امر از طریق برپایی همایش‌ها و سمینارهای سرمایه‌گذاری امکان‌پذیر است؛ تا ضمن معرفی جاذبه‌های منطقه، چشم‌انداز روشن و دقیقی برای آینده سرمایه‌گذاری مشخص شود.

– طراحی و اجرای بسته‌های اقتصادی برای عرضه و صدور تولیدات و کالاهای محلی متناسب با فعالیت‌های ژئوپارک.

– اجرای برنامه‌های پرآوازه‌سازی (برندینگ) برای کسب شهرت ملی و بین‌المللی ژئوپارک‌های پیشنهادی.

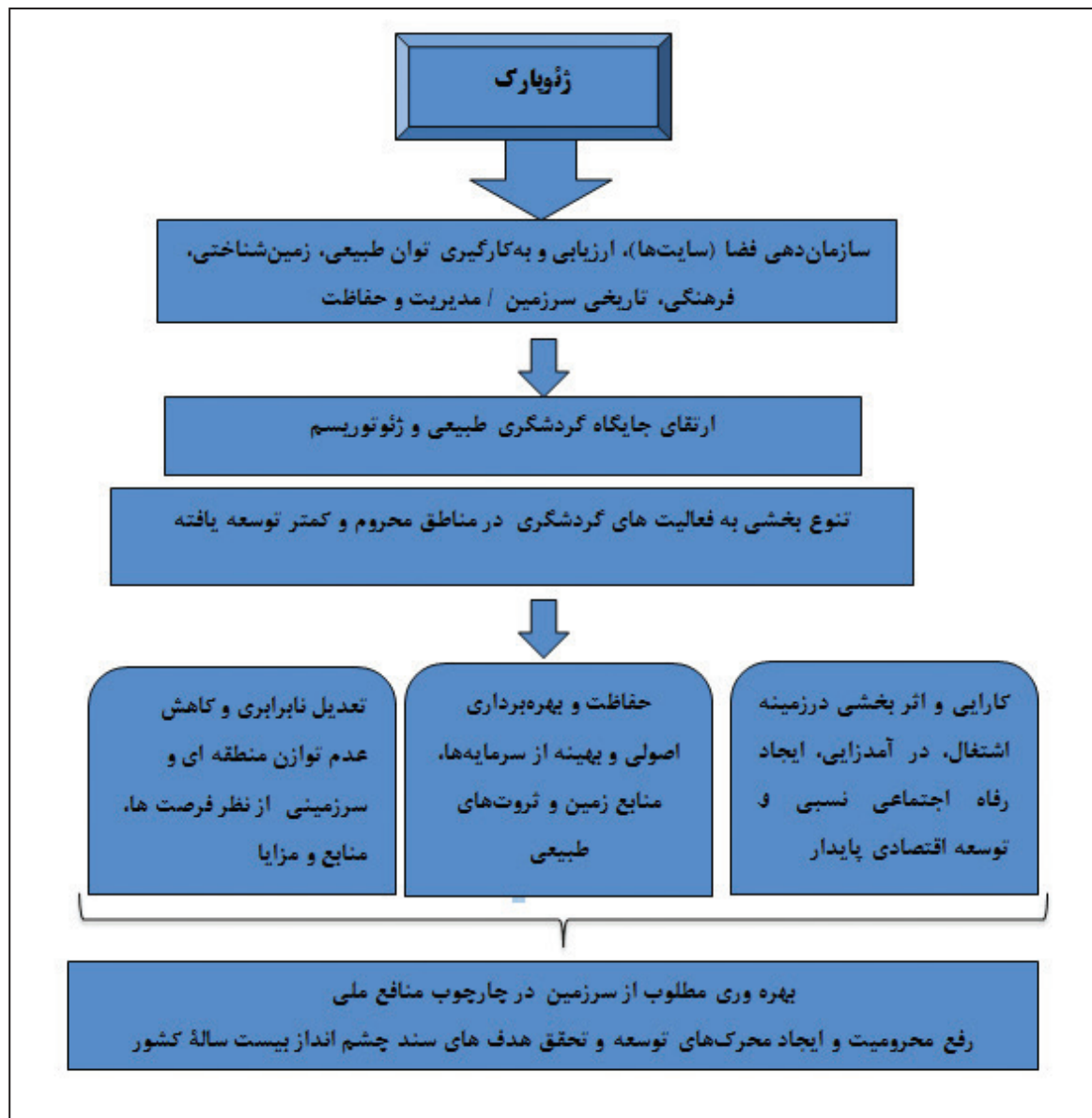
– تهیه طرح جامع ژئوپارک با هدف ارائه برنامه‌های مدیریتی، حفاظتی، بهره‌برداری و بررسی زیرساخت‌ها و امکانات موجود و رسیدن به وضعیت مطلوب. – تدوین بسته‌ها و برنامه‌های گردشگری مرتبط با فعالیت‌های زمین‌گردشگری و ژئوپارک.

– اجرای برنامه‌های آموزشی- ترویجی برای دست‌اندرکاران و راهنمایان گردشگری استان و ارائه برنامه‌های هدفمند به آنها.

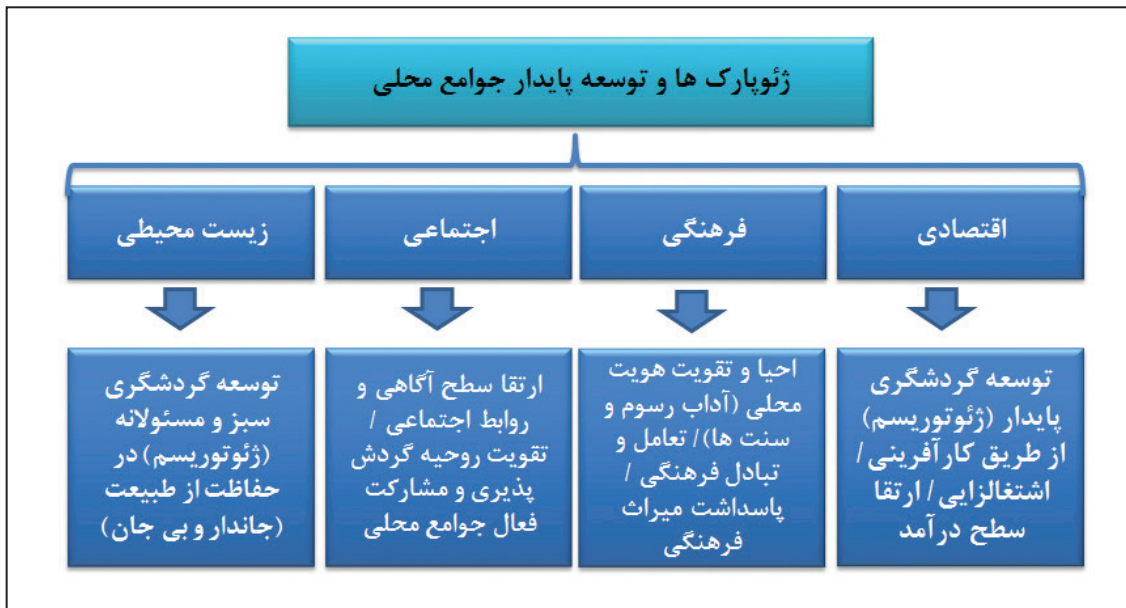
۶- نتیجه‌گیری

بر پایه نتایج حاصل از تحلیلی راهبردی SWOT، نقش و مزایای بی‌شمار ژئوپارک در زمینه محیطی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی در راستای توسعه گردشگری مناطق دارای پتانسیل معرفی محدوده‌های پیشنهادی، تأیید شد. همچنین مشخص شد برنامه‌ها و اصول بنیادین در ژئوپارک‌ها کاملاً منطبق با اصول آمایش سرزمین (حفاظت محیط و احیای منابع، حراست از میراث فرهنگی، رفع محرومیت‌ها در مناطق محروم، کارایی و بازدهی اقتصادی) است. بنابراین بهره‌برداری بهینه از توان طبیعی و قابلیت‌های محیطی یک سرزمین به عنوان راهبرد مکمل توسعه مناطق می‌تواند گامی مطمئن برای پیشرفت و توسعه فضاهای روستایی و جوامع محلی در همه ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی به شمار رود. ژئوپارک به عنوان رویکردی جدید در توسعه گردشگری در جهان، با سه هدف اصلی حفاظت و بهره‌برداری اصولی از منابع زمین، آموزش و توسعه اقتصادی پایدار، می‌تواند بالاترین کارایی و اثربخشی را در زمینه اشتغال، درآمدزایی، ایجاد رفاه اجتماعی نسبی در مناطق محروم و جوامع محلی داشته باشد. همچنین با تلفیق نتایج حاصل از بررسی‌های میدانی مقدماتی صورت گرفته در زمینه جاذبه‌های مختلف طبیعی، ژئوسایت‌ها و جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی استان لرستان و راهبرد بهینه تعیین شده بر پایه ماتریس IE (راهبرد تهاجمی) در زمینه نقش ژئوپارک در توسعه گردشگری استان، شایسته است که با استفاده از نقاط قوت داخلی در راستای بهره‌برداری بیشینه از فرصت‌های خارجی در زمینه معرفی و ایجاد ژئوپارک در استان استفاده شود. بنابراین پیشنهادات زیر در این زمینه می‌شود:

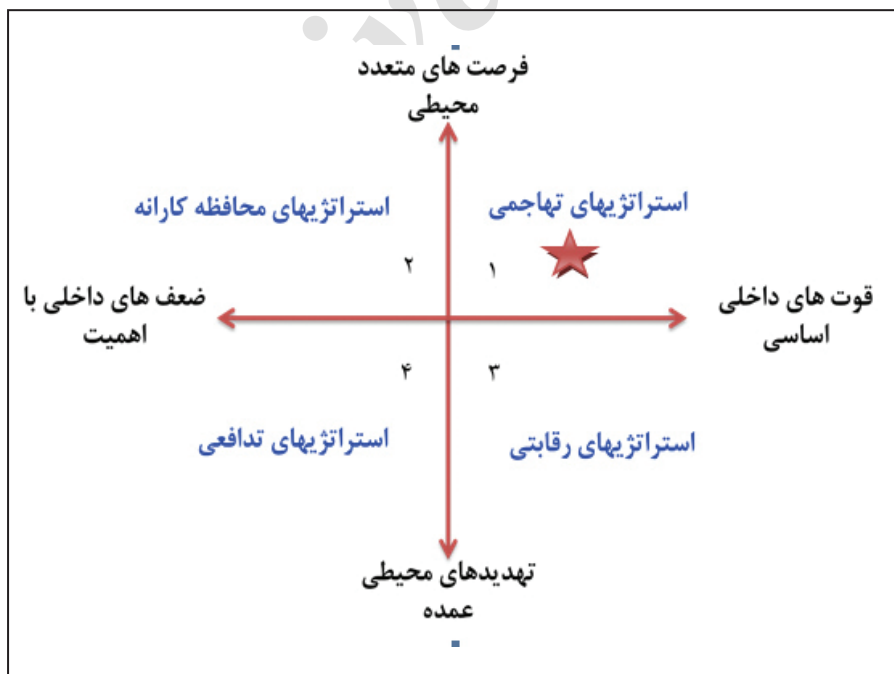
– لحاظ کردن موضوع ژئوپارک‌ها در اسناد بالادستی مرتبط با مقوله گردشگری: نظر به اهمیت مقوله ژئوپارک و نتایج حاصل از انجام این پژوهش و همچنین با توجه به تجربیات سال‌های گذشته و کارشناسان این حوزه، شایسته است موضوع

شکل ۱- نقش ژئوپارک در توسعه گردشگری ملاحظات آمایش سرزمین.

شکل ۲- نقش ژئوپارک ها در ابعاد مختلف توسعه پایدار.

شکل ۳- ماتریس IE، الگوی ارزیابی و انتخاب راهبرد بهینه در زمینه ایجاد ژئوپارک در استان لرستان.

جدول ۱- فهرست جاذبه های استان لرستان.

کارکرد	فهرست جاذبه‌ها
طبیعی	غارها و پناهگاه‌های صخره‌ای غار یافته، غار پاسنگر، غار قمری، غار ارجنه، غار کنجی، قاژه، غار کوغان، غار هومیانف غار سمسا، غار بردسفید، غار دوشه، غار تیشه کن، غار بتخانه، غار کلماکره، غار میرملاس، غار شیران، غار کول منی، غار پیردوسی
	دره‌های مهم دره خرم‌آباد، دره سرطهران، دره پیرجید، دره باباعباس، دره و غار ویزنه‌نار، دره مخمل‌کوه، دره شهنشاه (گوشه)، دره شوی، دره‌های چکان و دهقادی، دره تخت شاه (کهمان)، دره نگاه، دره حوض موسی، دره میان‌شهر
	آبشارها آبشار آب‌سفید، آبشار آفرینه، آبشار نوژیان، آبشار بیشه، آبشار وارک، آبشار چکان، آبشار گریت
تاریخی، باستانی و معماری استان لرستان	دیگر آثار طبیعی درخت کهنسال چنار قلعه‌نصیر ۲، درخت کهنسال زرین شهنشاه، درخت چنار قلعه‌نصیر ۱، درخت کهنسال بنه شهنشاه ۲، درخت کهنسال دارتی، درخت کهنسال چنار احمدآباد ۲، آبشار چکان، تالاب‌های تنگ فنی، آبشارهای دره گرم، درختان کهنسال زیتون‌ورده‌زرد، آبشار دره گرم و دره شیرز، حدود ۴۲ روستای هدف گردشگری در سطح استان
	راه‌های باستانی راه‌های باستانی لرستان بیشتر شاهراه‌هایی است که از دوره‌های پیش از تاریخ و دوره‌های تاریخی پیش از اسلام و در عصر اسلام و پس از آن، اهمیت زیادی داشته‌اند (شمال به جنوب و باختر به خاور) پل گاو میشان کوه‌دشت
	دژها، برج‌ها و مناره‌ها قلعه فلک‌الافلاک، قلعه منگره، قلعه سرقلا، قلعه رکی، قلعه بهرام، قلعه شهنشاه (گوشه)، قلعه قلاچق، قلعه چشمک، قلعه رزه، قلعه نصیر، دژ گریت، قلعه یا زاخه، منار خرم‌آباد، دژ شینه سلسله، قلعه کورگان کوه‌دشت، قلعه گم‌ور کوه‌دشت، قلعه سیله، قلعه کوه‌زاد، قلعه چق (جغد)، قلعه منیزه، قلعه چنگری، دژ زال‌انگیز
	کتیبه‌ها و تپه‌های باستانی تپه خانجان خانی خرم‌آباد، گورستان چشمک پلدختر، تپه سراب «ناوه کش»، سنگ نبشته سراب چنگایی، سنگ نبشته قرن ششم، نقاشی‌های غار دوشه، کتیبه دره حوض موسی، کتیبه‌ای به خط عبری خرم‌آباد، کتیبه‌ها و تپه‌های باستانی ازنا، تپه فرق بروجرد، تپه قلامیان (رمبو) بروجرد، تپه حمام دلفان، تپه‌های چغاسبز و کفتارلو کوه‌دشت، تپه پیاره و تپه درکه
	مراکز عبادی اسلامی مساجد مسجد جامع خرم‌آباد، مسجد قلعه بروجرد، مسجد جامع بروجرد
فرهنگی و عشایری	مقبره‌ها، امامزاده‌ها و آرامگاه‌ها بقعه شاهزاده احمد (شاه‌چراغ)، مقبره میرسید علی، امامزاده جعفر بروجرد، بقعه امامزاده قاسم بروجرد، امامزاده محسن (ع) ، امامزاده ویلیان، گنبد شاه محمد، گنبد ابوالوفا، مقبره حیات‌الغیب پلدختر، گورستان روستای میراحمدی، گورستان رازان، گورستان هره‌باغ، مقبره دره پیرجید، مقبره فلک‌الدین، مقبره باباطاهر، مقبره زیدبن علی، مقبره پیرشمس‌الدین، مقبره جلاله خرم‌آباد، دو برادران، مقبره خضر، قبر سیدجمال‌الدین واعظ اصفهانی، مقبره شاهزاده ابوالحسن، گورستان قدیمی سلطان مشرق سلسله
	بازارها و تیمچه‌ها بازار میرزا سیدرضا خرم‌آباد، بازار قدیمی بروجرد
	مناطق چاپلق و ززماهر و در شهرستان الیگودرز، چغلوندی، ملای و معمولان در شهرستان خرم‌آباد، چغابلی و رومشکان در کوه‌دشت هفت‌چشمه، سردشت و چراغ‌آباد در دلفان)، مسیرهای کوچ عشایر و ایلات لرستان و قشلاق و ییلاق آنها
زمین‌شناختی و پیش‌ژئوسایت‌ها (بر پایه رده‌بندی امری کاظمی، ۱۳۸۸)	فرهنگ و آثار معنوی لرستان مهد سه فرهنگ اصیل ایرانی یعنی «فرهنگ لری»، «فرهنگ لکی» و «فرهنگ بختیاری»، مقام‌های آوازی، رقص‌های محلی، پوشاک محلی، صنایع دستی، سوگواری عاشورا در لرستان، طب سنتی لرستان، مراسم عزاداری و عروسی سنتی، بازی‌های محلی
	چشم‌اندازهای زمین‌شناختی دره شیرز، تالاب تنگ فنی، تالاب لفانه، تالاب بیشه دالان بروجرد، آبشارها (آب‌سفید، آفرینه، نوژیان، بیشه، وارک، چکان، گریت)، لابه‌های رنگین در حوالی خرم‌آباد، چشم‌اندازهای قالی‌کوه، چشم‌اندازهای سپیددشت، سری نمکی هرمز (رخنمون سازند)، رخنمون زیبای سازندها - سازند کشکان و سازند امیران در مخملکوه
	پدیده‌های زمین‌شناختی پدیده‌های ساختاری و چین‌خوردگی‌های پلدختر، عوارض ساختمانی موجود در سازند گچساران، سازند آسماری- شهبازان در اتوبان جدید خوزستان (حوالی پلدختر)، ناودیس معلق‌الشر، رادیولاریت‌های دلفان الیگودرز (زمین‌ساخت/چشم‌انداز)، پدیده‌های زمین‌ساخت (ناودیس و تاقدیس ها) مسیر تنگ‌هفت (زمین‌ساخت/چشم‌انداز)
	زمین‌شناسی مهندسی زمین لغزش سیمره، دریاچه گهر (برخی منشأ آن را یخچالی عنوان کرده‌اند)، چشمه گوگردی گراب، سد رودبار
	پدیده‌های رسوبی چشمه آبگرم دلفان، ریبیل مارک حوالی چمنسنگر، فرسایش حوالی پلدختر، غار قمری یا اشکفت قمری
	نمونه‌های زمین‌شناختی فسیل‌ها، کانی‌ها، سنگ‌ها و معادن استان، شیل‌های قالی‌کوه
	زمین‌شناسی فرهنگی غار ماهی کور (رسوبی/فرهنگی)

جدول ۲- ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)، منبع: یافته‌های پژوهش.

مدیران و کارشناسان			نقاط قوت
امتیاز وزنی	میانگین رتبه ای	وزن نسبی	
. 37500	4. 500	. 08333	نقش ژئوپارک را در مدیریت، حفاظت رسمی و قانونی (اصولی) از میراث زمین‌شناختی (ژئودایورسیتی، چشم اندازها) و دیگر مناطق طبیعی که هیچ‌گونه شیوه‌نامه حفاظتی و بهره‌برداری پایدار ندارند، چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 37862	4. 750	. 07971	نقش ژئوپارک را در ترویج و معرفی پتانسیل‌ها و میراث طبیعی، چشم‌اندازها و میراث زمین‌شناختی (افزایش آگاهی همگانی) چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 25315	4. 110	. 06159	نقش ژئوپارک را در بهره‌برداری منطقی و اصولی از توان طبیعی، تاریخی، فرهنگی سرزمین میزبان چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 30290	4. 180	. 07246	نقش ژئوپارک را در ارتقای سطح فرهنگ و رفتارهای اجتماعی و گردش‌پذیر شدن جامعه محلی چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 15145	4. 180	. 03623	نقش ژئوپارک را در حفظ، تداوم و اشاعه ارزش‌ها، آداب و رسوم، فرهنگ بومی و میراث معنوی چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 30496	4. 430	. 06884	نقش ژئوپارک را در تقویت مشارکت جوامع محلی در مدیریت، توسعه و پیاده‌سازی طرح‌ها و فعالیت‌های زمین‌گردشگری و ژئوپارک (به عنوان ذینفعان) چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 15783	3. 960	. 03986	نقش ژئوپارک را در تقویت و توان‌افزایی زنان بومی و توسعه شرکت تعاونی‌ها (زنان کشاورز، تولیدکنندگان صنایع دستی) چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 21761	4. 290	. 05072	نقش ژئوپارک را در رونق و توسعه گردشگری و افزایش تعداد گردشگران ورودی (داخلی- خارجی) به منطقه میزبان ژئوپارک چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 28435	4. 360	. 06522	نقش ژئوپارک را در ایجاد درآمد برای جوامع محلی از راه اشتغال‌زایی در ژئوپارک (ژئوگاید، ژئوگارد و...) و صنایع وابسته به گردشگری چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 21522	3. 960	. 05435	نقش ژئوپارک را در افزایش تقاضا برای کالاهای بومی و صنایع دستی، تولیدات محلی (بهبود اقتصادمحلی- حمایت از ابتکارات محلی) چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 10667	3. 680	. 02899	نقش ژئوپارک را در توزیع متوازن و هماهنگ جغرافیایی فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 19500	4. 140	. 04710	نقش ژئوپارک را در ایجاد کارآفرینی و فعالیت‌های خلاقانه در زمینه تولید محصولات تجاری با استفاده از مواد و المان‌های زمین‌شناسی و بوم‌شناختی منطقه (ژئوپروداکت) چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 12228	3. 750	. 03261	نقش ژئوپارک را در کاهش نرخ بیکاری و جلوگیری از مهاجرت نیروی کار، جوانان تحصیلکرده و فعالان اقتصادی بومی به خارج از منطقه چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 07446	4. 110	. 01812	نقش ژئوپارک را در تمرکززدایی و گوناگونی‌بخشی به فعالیت‌های گردشگری در مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 08696	4. 000	. 02174	نقش ژئوپارک را در بهبود و گسترش امکانات رفاهی- اقامتی و تسهیلات گردشگری (هتل، رستوران، مراکز اقامتی، رستورانهای محلی، مراکز بهداشتی، مراکز تفریحی و...) و زیرساخت‌های ارتباطی و خدمات حمل‌ونقل چگونه ارزیابی می‌کنید؟
. 01344	3. 710	. 00362	نقش ژئوپارک را در پیاده سازی و اجرای ساختارهای زیربنایی با حفظ سبک معماری سنتی و رعایت فرهنگ محلی و به کارگیری مصالح بومی در ساخت‌وسازها چگونه ارزیابی می‌کنید؟

ادامه جدول ۲

مدیران و کارشناسان			نقاط ضعف	
امتیاز وزنی	میانگین رتبه‌ای	وزن نسبی		
.15304	2.640	.05797	تأثیر منفی ژئوپارک را در تراکم بیش از حد گردشگران در مقاصد گردشگری (سایت‌های طبیعی و ژئوسایت‌ها) و تخریب منابع چگونه ارزیابی می‌کنید؟	1
.06062	2.390	.02536	با افزایش گردشگران ژئوپارک به چه میزان دسترسی ساکنان محلی به جاذبه‌ها و مقاصد طبیعی دشوار می‌شود؟	2
.01862	2.570	.00725	ژئوپارک به چه میزان سبب ایجاد الگو برداری منفی جوانان و افراد محلی از گردشگران می‌شود؟	3
.03109	2.860	.01087	میزان تأثیر ژئوپارک را در محدود شدن فعالیت‌های صنعتی - عمرانی در محدوده ژئوپارک چگونه ارزیابی می‌کنید؟	4
.13217	3.040	.04348	توزیع نادرست منافع اقتصادی و درآمد حاصل از فعالیت‌های ژئوپارک به چه میزان روی جامعه میزبان تأثیر می‌گذارد؟	5
.04406	3.040	.01449	نبود توازن عرضه و تقاضای اقتصادی در فعالیت‌های ژئوپارک به چه میزان بر جامعه میزبان تأثیر گذار است؟	6
.23663	3.110	.07609	میزان تأثیر پیامدهای منفی ناشی از زمان بر بودن بهره‌برداری اقتصادی حاصل از فعالیت‌های ژئوپارک را چگونه ارزیابی می‌کنید؟	7
3.91612		1.00	جمع	

جدول ۳- ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)، منبع: یافته‌های پژوهش.

مدیران و کارشناسان			فرصت‌ها	
امتیاز وزنی	میانگین رتبه ای	وزن نسبی		
.39304	4.520	.08696	وجود گوناگونی زمین‌شناختی (ژئودایورستی) و پدیده‌های چشمگیر طبیعی در استان لرستان	1
.37186	4.480	.08300	امکان معرفی استان به‌عنوان یکی از مقاصد مهم گردشگری در کشور با راه اندازی ژئوپارک در سطح استان (گوناگونی بخشی به مقاصد گردشگری)	2
.02917	3.690	.00791	وجود نهادها و انجمن‌های مردم‌نهاد در بخش گردشگری در استان	3
.07708	3.250	.02372	گسترش برابری و عدالت اجتماعی در توزیع امکانات و فرصت‌های فرهنگی / اجتماعی با راه‌اندازی ژئوپارک در استان	4
.25739	4.070	.06324	ایجاد تعاملات فرهنگی جوامع محلی و ژئوتوریست و گردشگران	5
.11261	4.070	.02767	ایجاد و گسترش پژوهش‌های علمی فعال در زمینه علوم زمین و جلب همکاری‌های ملی و بین‌المللی در جهت حفظ میراث طبیعی و ژئوسایت‌ها	6
.15534	3.930	.03953	استفاده از درآمد ژئوپارک برای مدیریت ژئوسایت‌ها و سایت‌های طبیعی در استان	7
.15826	3.640	.04348	صادرات صنایع دستی و تولیدات بومی و توسعه همکاری در زمینه گسترش ژئوپروداکت‌ها	8
.18759	3.390	.05534	جلب حمایت و سرمایه‌گذاری دولتی در زمینه ژئوپارک در استان	9
.13980	3.930	.03557	امکان کسب درآمد ارزی با توسعه گردشگری بین‌المللی از راه ژئوپارک‌ها	10
.19988	3.890	.05138	جذب سرمایه‌گذاری خصوصی و همچنین واگذاری خدمات گردشگری در ژئوپارک به بخش خصوصی (فعال شدن و مشارکت بخش خصوصی)	11
.25684	3.610	.07115	ایجاد توازن سرزمینی و تعدیل نابرابری میان روستاها، مناطق محروم و کلان شهرها از دید فرصت‌ها، منابع و مزایا در اثر ژئوپارک	12
.22308	3.320	.06719	امکان حمایت دولت در زمینه تخصیص بودجه برای گسترش و بهینه‌سازی زیرساخت‌های گردشگری و ژئوپارک	13

مدیران و کارشناسان			تهدیدها	
امتیاز وزنی	میانگین رتبه ای	وزن نسبی		
.01071	2.710	.00395	پیامدهای زیست‌محیطی مخرب در اثر توسعه زیرساخت‌های ژئوپارک و توسعه گردشگری را به چه میزان ارزیابی می‌کنید؟	1
.02964	2.500	.01186	امکان آسیب به الگوهای فرهنگ بومی و باورها و اعتقادات سنتی جامعه میزبان ژئوپارک را به چه میزان ارزیابی می‌کنید؟	2
.05296	2.680	.01976	میزان تهدید ورود صنایع دستی و محصولات خارجی به منطقه میزبان ژئوپارک در اثر ورود گردشگران به چه میزان ارزیابی می‌شود؟	3
.07905	2.500	.03162	میزان تهدید ناشی از انبوه گردشگران ژئوپارک بر سلب آسایش و ایجاد نارضایتی مردم بومی به چه میزان است؟	4
.03731	2.360	.01581	میزان تهدید آسیب‌پذیری دیگر خدمات و صنایع بر اثر رشد گردشگری در ژئوپارک را به چه میزان ارزیابی می‌کنید؟	5
.24708	3.290	.07510	تهدید ناشی از بی‌ثباتی قیمت‌ها و ایجاد تورم در منطقه میزبان ژئوپارک را به چه میزان ارزیابی می‌کنید؟	6
.18640	3.930	.04743	تهدید ناشی از افزایش قیمت زمین و بورس بازی زمین در مناطق میزبان و مجاور ژئوپارک را به چه میزان ارزیابی می‌کنید؟	7
.27668	3.500	.07905	تهدید ناشی از نبود ساختار خودگردان اقتصاد محلی و مدل اقتصادی استاندارد مشابه ژئوپارک در کشور را به چه میزان ارزیابی می‌کنید؟	8
.19269	3.250	.05929	تهدید ناشی از افزایش هزینه‌های سرمایه‌گذاری زیربنایی و ایجاد تسهیلات گردشگری ژئوپارک را به چه میزان ارزیابی می‌کنید؟	9
3.67447		1.00	جمع	

جدول ۴- اولویت‌بندی پایانی عوامل داخلی و خارجی، منبع: یافته‌های پژوهش.

اولویت عوامل داخلی		اولویت عوامل بیرونی	
نقاط قوت		فرصت‌ها	
S1	ترویج و معرفی پتانسیل‌ها و میراث طبیعی، چشم‌اندازها و میراث زمین‌شناختی (افزایش آگاهی همگانی)	O1	وجود گوناگونی زمین‌شناختی (ژئودایورسیتی) و پدیده‌های چشمگیر طبیعی در استان لرستان
S2	مدیریت، حفاظت رسمی و قانونی (اصولی) از میراث زمین‌شناختی (ژئودایورسیتی، چشم‌اندازها) و دیگر مناطق طبیعی بدون شیوه‌نامه حفاظتی و بهره‌برداری پایدار	O2	معرفی استان به‌عنوان یکی از مقاصد مهم گردشگری در کشور با راه‌اندازی ژئوپارک (گوناگونی‌بخشی به مقاصد گردشگری)
S3	تقویت مشارکت جوامع محلی در مدیریت، توسعه و پیاده‌سازی طرح‌ها و فعالیت‌های زمین‌گردشگری و ژئوپارک	O3	ایجاد تعاملات فرهنگی جوامع محلی و زمین‌گردشگران و گردشگران
S4	ارتقای سطح فرهنگ و رفتارهای اجتماعی و گردش‌پذیر شدن جامعه محلی	O4	ایجاد توازن سرزمینی و تعدیل نابرابری میان روستاها، مناطق محروم و کلان‌شهرها در اثر ژئوپارک
S5	ایجاد درآمد برای جوامع محلی از راه اشتغال‌زایی در ژئوپارک (ژئوگاید، ژئوگارد و...) و صنایع وابسته به گردشگری	O5	امکان حمایت دولت در زمینه تخصیص بودجه جهت گسترش و بهینه‌سازی زیرساخت‌های گردشگری و ژئوپارک
S6	بهره‌برداری منطقی و اصولی از توان طبیعی، تاریخی، فرهنگی سرزمین میزبان	O6	جذب سرمایه‌گذاری خصوصی در ژئوپارک (فعال شدن و مشارکت بخش خصوصی)
S7	روتق و توسعه گردشگری و افزایش تعداد گردشگران ورودی (داخلی-خارجی) به منطقه میزبان ژئوپارک	O7	جلب حمایت و سرمایه‌گذاری دولتی در زمینه ژئوپارک در استان
S8	افزایش تقاضا برای کالاهای بومی و صنایع دستی، تولیدات محلی (بهبود اقتصاد محلی-حمایت از ابتکارات محلی)	O8	صادرات صنایع دستی و تولیدات بومی و توسعه همکاری در زمینه گسترش ژئوپروداکت‌ها
S9	کارآفرینی و فعالیت‌های خلاقانه در زمینه تولید ژئوپروداکت‌ها	O9	استفاده از درآمد ژئوپارک برای مدیریت ژئوسایت‌ها و سایت‌های طبیعی در استان
S10	تقویت و توان‌افزایی زنان بومی و توسعه شرکت تعاونی‌ها (زنان کشاورز، تولیدکنندگان صنایع دستی)	O10	کسب درآمد ارزی با توسعه گردشگری بین‌المللی از راه ژئوپارک‌ها
S11	حفظ، تداوم و اشاعه ارزش‌ها، آداب و رسوم، فرهنگ بومی و میراث معنوی	O11	ایجاد و گسترش پژوهش‌های علمی فعال در زمینه علوم زمین و جلب همکاری‌های ملی و بین‌المللی
S12	کاهش نرخ بیکاری و جلوگیری از مهاجرت نیروی کار، جوانان تحصیلکرده و فعالان اقتصادی بومی	O12	گسترش برابری و عدالت اجتماعی در توزیع امکانات و فرصت‌های فرهنگی/اجتماعی با راه‌اندازی ژئوپارک در استان
S13	توزیع متوازن و هماهنگ جغرافیایی فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	O13	وجود نهادها و انجمن‌های مردم‌نهاد در بخش گردشگری در استان
S14	بهبود و گسترش امکانات رفاهی-اقامتی و تسهیلات گردشگری و زیرساخت‌های ارتباطی و خدمات حمل		
S15	تمرکز زدایی و گوناگونی‌بخشی به فعالیت‌های گردشگری در مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته		
S16	اجرای ساختارهای زیربنایی با حفظ سبک معماری سنتی و رعایت فرهنگ محلی و به کارگیری مصالح بومی در ساخت‌وساز		
نقاط ضعف		تهدیدها	
W1	پیامدهای منفی ناشی از زمان‌بر بودن بهره‌برداری اقتصادی حاصل از فعالیت‌های ژئوپارک	T1	نبود ساختار خودگردان اقتصاد محلی و مدل اقتصادی استاندارد مشابه ژئوپارک در کشور
W2	تراکم بیش از حد گردشگران در مقاصد گردشگری (سایت‌های طبیعی و ژئوسایت‌ها) و تخریب منابع	T2	بی‌ثباتی قیمت‌ها و ایجاد تورم در منطقه میزبان ژئوپارک
W3	توزیع نادرست منافع اقتصادی و درآمد حاصل از فعالیت‌های ژئوپارک	T3	افزایش قیمت زمین و بورس‌بازی زمین در مناطق میزبان و مجاور ژئوپارک
W4	دشواری میزان دسترسی ساکنان محلی به جاذبه‌ها و مقاصد طبیعی با افزایش گردشگران ژئوپارک	T4	افزایش هزینه‌های سرمایه‌گذاری زیربنایی و ایجاد تسهیلات گردشگری ژئوپارک
W5	عدم توازن عرضه و تقاضای اقتصادی در فعالیت‌های ژئوپارک	T5	آسیب‌پذیری دیگر خدمات و صنایع بر اثر رشد گردشگری در ژئوپارک
W6	محدود شدن فعالیت‌های صنعتی-عمرانی در محدوده ژئوپارک	T6	ورود صنایع دستی و محصولات خارجی به منطقه میزبان ژئوپارک در اثر ورود گردشگران
W7	ایجاد الگوپردازی منفی جوانان و افراد محلی از گردشگران با افزایش گردشگران ژئوپارک	T7	آسیب‌پذیری دیگر خدمات و صنایع بر اثر رشد گردشگری در ژئوپارک
		T8	آسیب به الگوهای فرهنگ بومی و باورها و اعتقادات سنتی جامعه میزبان ژئوپارک
		T9	پیامدهای زیست‌محیطی مخرب در اثر توسعه زیرساخت‌های ژئوپارک و توسعه گردشگری

جدول ۵- ماتریس SWOT، تعیین استراتژی‌های چهارگانه ایجاد ژئوپارک در استان لرستان، منبع: یافته‌های پژوهش.

راهبردهای تدافعی (WT)		راهبردهای تهاجمی (SO)	
وضع تعرفه‌های اقتصادی دولتی برای جلوگیری از ورود محصولات بیگانه و سودآوری اقتصادی در منطقه	WT1	انجام فعالیت‌های منسجم (کوتاه‌مدت- میان‌مدت) به منظور ثبت ملی ژئوپارک‌های پیشنهادی استان	SO1
تدوین بسته‌های کوتاه‌مدت حمایت دولتی برای بهبود اقتصاد استان	WT2	انجام اقدامات راهبردی برای معرفی و ثبت بین‌المللی ژئوپارک‌های پیشنهادی استان	SO2
تدوین برنامه‌های آمایشی اقتصادی برای بهبود وضعیت خدمات و صنایع غیرمرتبط با گردشگری در استان	WT3	اجرای برنامه‌های فرهنگی، ترویجی- آموزشی برای ارتقای سطح آگاهی و مشارکت جامعه محلی	SO3
تصویب قوانین و ساماندهی فعالیت‌های عمرانی و صنعتی در محدوده ژئوپارک	WT4	معرفی ظرفیت‌های بهره‌برداری گردشگری برای سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در محدوده ژئوپارک‌های پیشنهادی	SO4
اعمال سیاست‌های نظارتی مناسب به منظور کنترل همه‌جانبه خرید و فروش زمین‌ها با هماهنگی سازمان‌ها	WT1	طراحی و اجرای بسته‌های اقتصادی برای عرضه و صدور تولیدات و کالاهای محلی متناسب با فعالیت‌های ژئوپارک	SO5
اعمال سیاست‌های آگاهانه و هدفمند برای جلوگیری از بروز ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی	WT2	اجرای برنامه‌های پرآوازه‌سازی (برندینگ) برای کسب شهرت ملی و بین‌المللی ژئوپارک‌های پیشنهادی	SO6
		تهیه طرح جامع ژئوپارک با هدف ارائه برنامه‌های مدیریتی، حفاظتی، بهره‌برداری و بررسی زیرساخت‌ها و امکانات موجود و رسیدن به وضعیت مطلوب	SO7
		تدوین بسته‌ها و برنامه‌های گردشگری مرتبط با فعالیت‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک	SO8
		اجرای برنامه‌های آموزشی، ترویجی برای دست‌اندرکاران و راهنمایان گردشگری استان و ارائه برنامه‌های هدفمند به آنها	SO9
راهبردهای محافظه کارانه (WO)		راهبردهای رقابتی یا گوناگون‌سازی (ST)	
ارائه برنامه‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت اقتصادی با هدف کاهش زمان رسیدن به بهره‌وری اقتصادی ژئوپارک	WO1	حمایت از ایجاد ساختارهای خودگردان اقتصاد محلی و توسعه آن	ST1
تدوین برنامه‌های حفاظتی و مدیریتی سایت‌های طبیعی و ژئوسایت‌ها با هدف توزیع متوازن گردشگران و جلوگیری از پیامدهای منفی تراکم جمعیت	WO2	ارائه سازوکارهای ایجاد کنسرسیوم‌های اقتصاد محلی برای جلوگیری از بورس‌بازی و سودآوری قیمت‌ها در منطقه	ST2
جانمایی و ساماندهی فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با ژئوپارک برای توزیع متوازن ثروت در منطقه	WO3	ارائه برنامه‌های حمایتی و آموزشی برای تولید صنایع دستی، ژئوپروداکت‌ها و محصولات بومی توسط جامعه میزبان	ST3
تلاش در راستای ارتقای سطح فرهنگ جامعه محلی و اشاعه آداب و رسوم جامعه میزبان به گردشگران	WO4	ارائه سازوکارهای حفاظتی و فرهنگ‌سازی جامعه محلی به منظور استفاده درست از منابع و سایت‌های گردشگری استان	ST4

جدول ۶- امتیازات پایانی EFE و IFE.

میانگین کل	محیط
3.674	جمع کل عوامل خارجی EFE
3.916	جمع کل عوامل داخلی IFE

کتابنگاری

- ابراهیم‌زاده، ع. و آقاسی‌زاده، ع.، ۱۳۹۰- تأثیر منطقه آزاد چابهار بر توسعه گردشگری حوزه نفوذ، T-test آن با بهره‌گیری از مدل رگرسیون و آزمون مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۲۱، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- امری کاظمی، ع. ر.، ۱۳۸۸- اطلس توانمندی‌های ژئوپارک و ژئوتوریسم ایران، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور.
- کردنایج، ا. و عادل‌آذر، ن.، ۱۳۸۸- تدوین استراتژی اثربخش سازمانی در بخش دولتی مطالعه موردی: گمرک جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال دهم، شماره دوم، دانشگاه تربیت مدرس.
- مخدوم، م.، ۱۳۹۲- شالوده آمایش سرزمین، چاپ چهاردهم، انتشارات دانشگاه تهران.

References

- Cater, B., 2000- Conceptualizing special interest tourism frameworks for analysis. *Tourism Management*. 2: 27-43.
- Duarte, C., Etkin, L. P., Helms, M. M. and Anderson, M. S., 2006- The challenge of Venezuela: A SWOT Analysis.
- Eder, F. and Patzak, M., 2004- Geoparks—geological attractions: A tool for public education, recreation and sustainable economic development. *Episodes* 27 (3): 162-164.
- Mills, R. C., 2002- *Tourism the international business*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Archive of SID